Любов Цай

Поетичний словник Марини Брацило

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ

Київ
«СМОЛОСКИП»
2026

УДК 821.161.2’06-1+811.161.2’27

Цай, Любов

Ц14 Поетичний словник Марини Брацило: індивідуально-авторські лексичні інновації / Любов Цай. Київ : Смолоскип, 2026. 196 с.

ISBN 978-617-7321-29-2 (МБФ «Смолоскип»)
ISBN 978-617-7622-37-5 (ТОВ «Смолоскип»)

У сучасному світі все більшу увагу привертає явище творення нових слів. Пропонований словник містить майже 1000 індивідуально-авторських новотворів Марини Брацило, які вражають своєю образністю та збагачують художню палітру творчої спадщини мисткині. Вони підсилюють етнотекстологічну основу авторського поетичного тексту, органічно вплітаються в контекст застарілих, фольклорних, діалектичних, просторічних слів як різновиду пасивної лексики. У її ліричних творах, що надруковані в дев’яти збірках та представлені на електронних ресурсах, філігранно поєднується рідко вживана, історична, етнічна, церковна, книжна, поетична лексика зі словами, привнесеними сучасною об’єктивною реальністю, сленгом, суржиком, жаргонізмами, запозиченими, зневажливими словами та іншими цікавинками.

Словникові статті, які подають лексичне значення слів, проілюстровані прикладами з поезій Марини Брацило.

Видання розраховане на широке коло читачів.

В оформленні обкладинки використано репродукцію картини Валерія Франчука «Четвертий вимір».

Автор фото Марини Брацило – Володимир Шеремет.

ISBN 978-617-7321-29-2
(МБФ «Смолоскип»)
ISBN 978-617-7622-37-5
(ТОВ «Смолоскип»)

© Любов Цай, 2026
© Ольга Стадніченко, передмова, 2026
© «Смолоскип», 2026

Марина Брацило

(02.12.1976 – 17.06.2013)

Привідкрите забрало постаті мисткині Марини Брацило...

Поетка, авторка-виконавиця та журналістка, Марина Брацило – одна з тих достойників поетичного небосхилу, що рано відзоріли, не встигнувши зійти на велелюдний Олімп…

Її відкриттям широкому загалу завдячуємо винятково здобуткам сучасної цивілізації – мережі всесвітньої павутини… За життя, завдяки друзям із поетичних кіл, вона встигла розмістити свої поетичні творіння на таких інтернет-ресурсах, як *ukrcenter.com*, *poetyka.uazone.net*, *javalibre.com.ua*, *archive.org.ua*, *sites.google.com*, *sofispace.com* та ін. Їй стало також до снаги, незважаючи на непростий період життя, створити власний сайт *bratsylo.com.ua* та майже до останніх днів життя вести свій блоґ «mNoga» (*http://blog.i.ua/user/3281206/991877/*). Уже після її відходу в засвіти друзі створять у мережі «Фейсбук» групу «Марина Брацило», започаткують тематичний акаунт «Марина Брацило» та сторінку «Хортицькі дзвони. Конкурс імені Марини Брацило», яка карбує творчу ходу юних літературних талантів, одночасно відкриваючи широкому загалу її ім'я...

Творча доля Марини Брацило віддзеркалює свій час… Її прихід у літературу та авторську пісню припав на «круті дев'яності». Сучасники не з чуток знають – тогочасне суспільство поляризувалося на тих, хто «за Україну», і тих, хто «проти». Марина ж, практично з юних літ, примудрилася не лише приєднатися до перших, а ще й долучитися до гурту поетів-дев'яностників, зайнявши нішу «неоромантиків», як зазначала вона сама свого часу. Народившись у зросійщеному Запоріжжі, спинаючись на ноги не аби де, а на самій Хортиці, у містечку тамтешніх науковців, вона всотає від легендарного острова велич Дніпра та його скелястих берегів,

роздолля хортицьких крутоярів, затінок правічних дубів, шовковий дотик ковили, невгамовне реготання чайок та вранішні співи хортицького птаства…

Вона зануриться в прадавні скарби Музею історії запорозького козацтва, долучиться до молодіжного козацького товариства «Запорозька вольниця», ставши, як і ще з десяток запорізьких дівчат, членкинею жіночого об'єднання «Мальви».

Вона навчатиметься вишивці у відомих народних майстринь, вишиватиме разом із подругами сорочки для козацького гурту, стане постановницею першого на Запоріжжі вертепу, навчатиме хлопців і дівчат колядок під свій акомпанемент… Вона пізнаватиме із цими першопрохідцями сучасного українського духу сторінки звитяг і поразок запорозького козацтва, його звичаї і обряди, а потім і сама знайомитиме з ними вихованців запорізької «Школи джур» – першої в Україні.

З юних літ Марина полемізуватиме з учителькою на уроках історії України, бо вже матиме свій погляд на неї, передусім із потоку нових видань, які з'явилися у 1990-х на полицях книгарень і, звісно, в батьківському домі…

А ще в її житті із самого малечку були запорізькі степи, де жили її бабусі та дідусі, й серед яких вона почувалася теж своєю… Тож не випадково її душа відчула потребу ділитися своїми відкриттями з усім світом. Правда, спочатку це були римовані рядки російською, та в 13 років її поетичний голос задзвенів рідною, українською мовою.

А ще Маринці пощастило з батьками та наставниками з кола старших запорізьких поетів. Їхнє затиснуте в сталеві обійми урбанізованого середовища коло ніби чекало на з'яву молодого, чистого, поетичного голосу. І вони їй підставлять своє плече на шляху до першої книжки, а згодом – і вступу до Спілки письменників. Здається, і по сьогодні залишився неперевершеним своєрідний Маринчин «рекорд» – запорізькі письменники благословили її на поетичну стезю 19-літньою, а вже за місяць після 20-ліття, із рук самого Юрія Мушкетика, вона отримає квиток членкині СПУ. Потому в Запоріжжі їй одразу ж довірять очолити обласне літературне об'єднання. Там саме вийшли друком її перші поетичні збірки: «Хортицькі дзвони», «Благовіст» та «Мелодія вічних прощань». Та й пізніше, уже мешкаючи в Києві, Марина звертатиметься до послуг запорізьких видавництв, випускаючи у люди свої

наступні творіння – «Сонцетяжіння» та «Морю, з любов'ю». І лише одну прижиттєву книжку – «Чотири пори любові», за сприяння друзів, вона видасть у Києві, у видавництві Сергія Пантюка. Почасти в цьому, можливо, і криється причина її «маловідомості» широкому загалу, адже її поетичні збірки хоч і розходилися, як «гарячі пиріжки», але переважно в рідному запорізькому краї…

Її всеукраїнському визнанню сприяли більшою мірою публікації поетичних збірок у тогочасних літературних часописах та «Літературній Україні», хоча життя періодики таке швидкоплинне…

Здавалося б, широкій ході її поезії мала сприяти участь і перемоги в таких престижних тогочасних молодіжних конкурсах, як «Смолоскип» та «Гранослов». Та їхніх найбільших бонусів – видання поетичних збірок – Марині отримати не вдалося. Лауреатство переважно діставалося тим, хто відверто заявляв про себе як про постмодерніста, а Марина так і не змогла «попрати» класичну римовану поезію.

Для недостатньо поміченої в Україні стане справжньою сенсацією включення її у 1999 році Американським біографічним інститутом до номінації «Жінка року» та до Міжнародного словника видатних особистостей. Водночас вона не лише здивує своїм, не схожим ні на чий, поетичним голосом, а й здобуде низку перемог у співочих усеукраїнських конкурсах як авторка-виконавиця.

Та цей швидкий Маринчин злет мав і інший бік медалі… У товаристві Марини почало все більше з'являтися «друзів» з числа міліціонерів. Ледве вдалося запобігти зриву презентації її першої книжки. Навіть були реальні загрози її життю. Це значною мірою вплинуло на місце її навчання в аспірантурі, і, за порадою батьків, вона обрала Київ. Та, мабуть, не даремно сполошилися приховані вороги – про таких, як Марина, говорять: «Могла б повести за собою полки». Статна, гарна, світла, розумна – вона буквально підкорювала аудиторію при своїй з'яві.

Київський період творчості Марини Брацило почався на зламі XX та XXI століть. У 1999 році, закінчивши Запорізький національний університет (хоч як дворічна переможниця Всеукраїнських олімпіад з української мови вона мала право вибрати для навчання будь-який виш країни, та воліла залишитися вдома), вона вступає до аспірантури Інституту етнології НАН України (так і не знайшовши себе в науковому середовищі по завершенню).

Натомість, у роки навчання, шукаючи підробіток як коректор та редактор, дівчина остаточно робить вибір на користь літературної творчості. Свою мистецьку наснагу вона підживлюватиме в колі «смолоскипівців», беручи участь у підготовці ірпінських семінарів для творчої молоді та смолоскипівських літературних вечорів. Промовистіше всього на цих зібраннях говорили її гітара та її авторська пісня. Потім будуть поїздки країною у складі журі Всеукраїнського конкурсу живої поезії «Молоде вино» – творчого проєкту «Смолоскипу», поетичні вечори в Запоріжжі та Києві, усіляка допомога поетам-початківцям.

Це був найщасливіший період у житті Марини. Цікава робота літературного редактора у виданнях «Пані», «Вона» та інтернет-порталі «Івона». Щасливе заміжжя – чоловік-однодумець Юрій Нога, керівник творчих проєктів «Смолоскипу». Та все зруйнувалося разом зі зміною політичної ситуації в країні: із закінченням «помаранчевої» епохи закінчився і рай для української інтелектуальної еліти, зокрема і для поетів… Остаточний поворот на 180 градусів їхнього з Юрком життя визначили події за часів президентства Віктора Януковича. Її та Юрія затримали як терористів рано-вранці 10 січня 2011 року в Борисполі, одразу після повернення із Запоріжжя, де вони разом із Маринчиною родиною зустрічали новорічно-різдвяні свята. Їх звинуватили в участі в руйнуванні погруддя Сталіна в партійному офісі обласного осередку КПУ в Запоріжжі. Лише титанічними зусиллями двох родин – Брацилів та Ноги, злагодженими діями двох адвокатів вдалося зняти ці звинувачення, залишивши за Юрієм та Мариною «статус» якихось свідків… А ще пів року тривала боротьба з правоохоронними органами за повернення вилучених у них при арешті інформаційних носіїв: телефонів, портфоліо, телефонних записників та інших важливих для їхньої праці речей, хоча мобільники так і не вдалося повернути… І весь цей час тривали виклики на допити та усілякі бесіди. Тож Марині довелося полишити роботу в солідному жіночому журналі, а на Юрка, який саме шукав роботу поближче до дому – в Борисполі, посипалися відмови за відмовами, аж до самої його несподіваної смерті від … серцевої недостатності. І навіть коли згорьовану Марину після смерті чоловіка рідні умовили повернутися до Запоріжжя, їй і там недвозначно натякнули, що роботи тут не знайти.

Тож Марина змушена була знову повернутися до Києва. Друзі допомогли їй знайти роботу випускового редактора у видавництві «Наш формат», яке тоді лише починало свою видавничу діяльність, але вже встигло отримати ярлик «націоналістичного», бо почало видавати світові бестселери українською. Посадові обов'язки вимагали від Марини спілкування з іноземними видавцями, і вона швидко відновила свою англійську. Часто доводилося спілкуватися польською – вона могла і це. А ще почала розробляти проєкт відкриття при видавництві вітальні для виступів україномовних поетів на кшталт смолоскипівської, мріяти про випуск аудіодисків із записами власних пісень – «Наш формат» займався цим також… Тож передчасний свій відхід у вічність мисткиня не те, що не планувала, – вона була на новому, життєствердному оберті свого життя… Новина, яка пролунала 18 червня 2013 року з українських телевізійних новин про її падіння з восьмого поверху орендованої в Києві квартири, усіх просто приголомшила, хоч мало хто з її близького оточення повірив у зумисність.

Віриться, що згодом у спецсховах привідкриється завіса секретності, і колись-таки стануть відомі справжні обставини цієї трагічної події.

Та навіть смерть не притишила ходи Маринчиної поезії. Її друзі, однодумці та шанувальники таланту зробили все можливе, щоб її унікальний поетичний голос не змовкав.

Феномен поезії Марини Брацило в контексті сучасного літературного процесу – в центрі уваги літературознавчих досліджень та дискусій шанувальників українського слова. І насамперед викликає зацікавлення неповторна образність і багатющий словник Маринної поезії. Вона звертається до читача голосом віків, наших прадідів, українською літературною мовою, і водночас урбаністичною мовою поезії постмодерну з вкрапленнями неологізмів-сленгів. Пояснити, звідки в Марини бралися ті слова, можна її біографією: перебуванням з дитинства в україномовному оточенні батьків, бабусь і українського степу, Хортиці, серед українських звичаїв і традицій, які були тим поживним ґрунтом, на якому і проросли зерна творчості Марини Брацило. Словник її поезії первісний і чистий, що пояснюється її відданістю етнонаціональним принципам нашого народу, нашої історії, минувшини і сучасності, незважаючи на те, що більшу частину свого життя поетка мешкала в містах.

Напевно, усе це і спонукало письменницю Любов Цай дослідити лексичну палітру Марини Брацило й укласти словник її поезії, до складу якого ввійшли авторські неологізми, напівзабуті слова. На наш погляд, лексичне багатство, багатобарвність і полісемантичність її поезії ще має стати предметом ґрунтовних мовознавчих досліджень.

Ольга Стадніченко,
літературознавиця і критикиня,
кандидатка філологічних наук,
голова ЗОО НСПУ

А

АВТЕ́НТИКА, -и, *ж., книжн.* – Справжність, дійсність.

В цьому, як завжди, є присмак смальцю і присмак тління.
Так з нею завжди, з ***автентикою****, буває.*
І коли закінчиться з твого пальця виноточіння –
Тоді відімруть у місті останні трамваї.

«Виноточіння» (7, с. 312)

АВТОСТО́П, -а, *ч.*, *розм.* – Спосіб пересування (подорожування) засобами попутного транспорту.

Автобуси, електрички,
Засоби ***автостопу****,*
Татко, гітара, сестричка…
Ну, може, ще пара хлопів?..

«Отак взяла і померла...» (7, с. 249)

АГОНІ́ЧНИЙ, -а, -е, *інд.-авт.* – Той, що перебуває в стані агонії.

Ні. Це не дощ.
Це ридає сіре каміння –
Важко. Без сліз.
Агонічне *тремтіння гілок…*
Це не весна.
Це осінь зі знаком «мінус».
Мабуть, не холод – уже.
Та ще менше – тепло.

«Морок вростає в сиві вулиці міста...» (10)

АНТИВОРОЖБА́, -и, *ж.*, *інд.-авт.* – Протилежне до **ВОРОЖБА**. Те, що мало протистояти чаклуванню, застосуванню магічних впливів.

У смутку – сон. Якби… Якби
Радіти дотикам і звукам.

Д

ДА́НІСТЬ, -ності, *ж., книжн.* – Дійсність; об'єктивна реальність.

*А **даністю** – що? Небуденно-банальні,*
Замахані днями й задовбані снами,
Відверто забивши на дану реальність,
Ми з «мене» і «тебе» стаємося – нами.

«Така вже хороша...» (7, с. 236)

ДАУНЯ́ТКО, -а, *с., інд.-авт.* – Зменшено-пестлива назва дитини із синдромом Дауна.

Вірити в майбутнє – легко:
Ось і прилетів лелека.
*Він приніс не **даунятко** –*
Радість мамі, радість татку.

«Вірити в майбутнє – легко...» (7, с. 306)

ДВОКОЛЬОРО́ВИЙ, -а, -е, *книжн.* – Той, що має два кольори.

Одного разу в тихий сад
Злетіла зірка малинова.
*Була зима **двокольорова***
І був не час на зорепад.

«Зимові квіти. ІІ. Фантазія» (8, с. 38)

ДВОКРИ́ЛИЙ, -а, -е, *книж.* – Той, що має два крила.

Ковдра снить себе вітрилом.
і повз світу глек
*Ночі носяться **двокрилі**,*
схожі на лелек.

«Котрийсь сон канапа марить...» (2, с. 26)

ДВОЯ́НУС, -а, *ч., інд.-авт.* – Дволикий Янус.

Що затруїв немовлені слова,
Прихований у снах і ворожіннях.

МИМОВІ́ЛЬНІСТЬ, -ності, *ж.*, *інд.-авт.* – Те, що залежить від чиєїсь волі, свідомості; трапляється або виявляється ненароком, випадково.

І хіба залишається перепросити
(Пожаліши, погладивши – тиша. Стоп-кадр) –
Поза пристрастю: нетлі/потьмарення/квіти.
***Мимовільність**. Дитинка. Синиця в руках.*

«Що подієш – люблю закидати тенета...» (7, с. 95)

МИНА́ННЯ, -я, *с.*, *інд.-авт.* – Дія за значенням **МИНАТИ**; те, що минає, відходить у минуле.

*Поміж **минаннями**, поміж безсоннями –*
Все, що палає і що захолонуло.

«Бути – це просто. Докупоньки тулиться...» (6, с. 38); (7, с. 56)

*Білоденне **минання** чужих каравел*
чорнопінних полів прориває байдужість,
і випростує пружно
золотаве вітрило світання нове.

«Ікар» (4, с.76)

Застигаєш, упіймана: бачать
тебе береги
Ручаїв і річок, не перейдених
бродом – босоніж,
*Знаєш: прийде **минання***
і значень, і слів, і ваги.
І залишиться – знак,
що протанув он там, на осонні.

«Ти на мить дослухаєшся...» (10)

МИНУЛОНІ́ЧНИЙ, -а, -е, *інд.-авт.* – Який відбувався, створювався в минулому, минулої ночі.

Ми відкружляли – не шукай! –
*В **минулонічнім** листопаді,*
Де листя в жовтий колір зради
Пофарбувала зла рука.

«Ми відкружляли – не шукай!» (1, с. 35)